

Kurs: **Examensarbete, kandidat, jazz BG1016 15 hp**

2015

Konstnärlig kandidatexamen i musik 180 hp

Institutionen för jazz

Handledare: Niklas Barnö, Alexander Zethson

Emil Skogh

Samspel

Ledarskap

Skriftlig reflektion inom självständigt, konstnärligt arbete

Det självständiga, konstnärliga arbetet finns

dokumenterat på inspelning: **DVD**

Innehållsförteckning

Inledning	2
Frågeställning	2
Bakgrund	2
Process	6
Kursen.....	6
Konserten.....	7
Utfall	9
Kursen.....	9
Konserten.....	11
Intervju	12
Svar och reflektion	14
Sammanfattning	16

Inledning

Att spela musik tillsammans med andra kan betyda många saker. Det kan betyda att vi samlas i en grupp och spelar någonting som någon har bestämt. Det kan vara någon som bestämmer att vi ska spela på ett sätt men vill att vi själva ska skapa materialet. Vi kanske ska träffas och starta en process där alla är med och påverkar ett material som inte har någon bestämd mall i förväg. Eller så träffas vi och spelar musik under en mall vi bestämt i förväg. Detta är bara några få exempel på hur det kan se ut när en grupp startas.

Problemet är att de olika tillvägagångssätten ofta är outtalade innan det händer. Det skapar en osäkerhet som vi försöker hitta lösningar på. Till exempel som att kunna många låtar eller att vara väldigt kunnig på sitt instrument. Alltså saker som inte alls har med vårt kreativa skapande att göra. I mitt arbete har jag försökt skapa situationer som inte går att lösa genom sådana lösningar, utan där det kreativa skapandet ska stå i fokus och försöka låta det ta de vägar som dyker upp.

Frågeställning

Min intension med det här examensarbetet är att undersöka hur vi som musiker samspelar och tar ledarskap. Frågor jag ställer mig är följande:

- Hur är det för mig att leda ett projekt?
- Hur har jag blivit bemött av ledare tidigare?
- Hur möts vi i grupp?
- Hur kan jag vara en bra ledare?

Bakgrund

När jag tänker tillbaka på mitt liv finns det många minnen som skulle passa att ta upp i denna text. Men efter många tankar så kan jag säga att det som påverkat mig mest är hur jag såg på ”meningen med min musik” när jag var liten.

Jag var som tonåring helt övertygad om att jag skulle bli den nya Jimi Hendrix. Jag stod i mitt rum helt själv med hörlurar till förstärkaren och gitarren i händerna och bara spelade. Jag hade en så otroligt stark tro till det jag gjorde, på den musiken jag spelade. Det var som att tid och rum bara försvann. Jag minns även hur jag träffade två andra personer som kände likadant för sina instrument. Jag minns hur vi var hemma hos någon av oss och skrev låtar, tog bandbilder, spelade in på någons dator med ett headset som mikrofon. Vi kunde sitta flera timmar och öva oss på att skriva autografer. Det var så självklart att vi skulle bli det största bandet någonsin. Ingen av oss hade en aning om vad det innebar att vara kändis. Det var mest känslan av att det vi gjorde tillsammans var helt fulländat. Det fanns inte plats för

någon utomstående, som en lärare eller förälder att komma och ha några synpunkter.

Jag minns hur det var att spänna fast gitarrförstärkaren på cykeln och cykla 1.5 mil med ena handen på styret och andra handen hållandes i gitarrfodralet för att få komma fram till garaget där vi repade. Vår syntspelare fick skjuts med bil. Jag var alltid så spelsugen så jag kom tidigare än vad vi hade bestämt. Vi stod där och var uppfyllda av förståelsen att VI faktiskt spelade tillsammans. Att VI var ett band. Att VI klarade av det. Detta är något jag ofta tänker tillbaka på när jag själv ska musicera med andra eller är lärare till någon elev. Jag är helt övertygad att det bästa sättet att utvecklas på är att med den sortens drivkraft ta sig an ”musikalsiska problem”. Vi tvivlade aldrig på våra egna förmågor. Vi bara skapade helt fritt från de förutsättningar vi hade. Det är precis det som alla gör, även de som spelat musik i 50 år. Vi spelade inte en enda konsert, tjänade inte en krona. Ändå var det antagligen toppen på min karriär.

Men mitt liv började ju mycket tidigare än så. Jag spenderade mina första 16 år i Bollnäs. Rättare sagt i en liten by utanför Bollnäs som hete Hertsjö. När jag var liten spelade min pappa ofta på konserter och undervisade i elgitarr och musikteori, min mamma spelade fiol och sjöng i kör. Så visst fanns det musik i mitt hem. Jag fick följa med min mamma när hon övade med kören när jag var precis nyfödd och min pappa brukade sitta och ta ackord på gitarren medan jag slog på stängarna och sjöng låtar.

När jag var själv brukade jag spela trummor på allt jag kunde slå på och ”spela” dragspel på soffkuddar. Min storasyster fick som femåring börja spela fiol enligt Suzuki-metoden. Med ens blev det skillnad på mig och min systers musicerande då hela släkten satt och klappade i händerna åt min systers olika klassiska stycken medan jag satt och slog kaplastavar mot ett glasspaket. Jag minns att det kändes konstigt och att jag gjorde mycket motstånd genom att skrika åt min syster att sluta spela.

Tre år senare fick också jag börja spela fiol. Jag minns mest hur tråkigt det var att få läxor. Jag minns hur mina föräldrar bestämde att jag skulle spela minst tio minuter varje morgon. Jag tyckte aldrig det var roligt att öva. Den första tiden tog jag lektioner en gång i veckan. Jag fick gå ifrån de vanliga lektionerna på skolan för att ha fiollektion. Jag minns att jag alltid hade dåligt samvete för att jag inte övat och att jag hoppades att jag och läraren skulle spela läxan tillsammans så jag kunde lyssna mig till hur det skulle låta. Ofta märkte inte läraren att jag inte övat eller så låtsades den inte om det. När jag väl hade hört melodin var det ju inte svårt att spela den så jag förstod inte varför jag skulle memorera den.

Samtidigt som jag började ta fiollektioner fick jag upp ögonen för rocken. Framförallt tre band, Alice Cooper, Deep Purple och Kiss. Jag fick ta in en elgitarrförstärkare på rummet så jag kunde stå och spela till skivorna. Som jag minns det stod jag alltid och spelade med skivan i stereon och mitt gitarrljud i förstärkaren. Sådär höll det på i många år. Jag fick spela fiol i orkestrar på kulturskolan. Det blev svårare stycken. Jag fortsatte också lyssna på rockmusik, hitta nya band att snöa in på.

När jag var tretton år slutade jag med fiolen. Jag hade tjatat i många år men fick först igenom det då. I två år framåt spelade jag mycket rockgitarr. På skolan där jag gick fanns ett trumset i källaren under aulan och på lunchrasterna brukade jag låna en nyckel för att sitta där och spela trummor.

Jag började också gå i något som kallades rockskolan. Den hörde inte ihop med kulturskolan men gick ut på att ungdomar träffades och spelade rocklåtar med en äldre handledare som kunde hjälpa till med att lära ut låtarna. Där träffade jag en som spelar synt som jag blev väldigt bra kompis med. Vi startade ett eget band tillsammans med ytterligare en kompis som spelade trummor, vi skrev våra egna låtar och hängde. De två andra var lite äldre än jag och jag fick lära känna andra som också var äldre. Bland annat en gitarrist som jag blev bra kompis med. Vi spelade gitarr tillsammans och lyssnade på bandet Red hot chili peppers.

Det som hände sen har jag lite svårt att minnas i vilken ordning det utspelade sig i. Hur som helst så slutade det med att jag började spela bas när jag gick i nian. Jag minns att vi brukade spela tillsammans; gitarristen, en trummis och jag. Jag fick då spela elbas så det lät som ett ”vanligt band”. Jag minns också att den gitarristen skulle söka till något som hette Gävleborgs Ungdoms Big Band. Jag tänkte då att det var bättre om jag sökte på bas eftersom den andra gitarristen var bättre än jag på att spela gitarr. Samtidigt fick jag också börja spela bas i kulturskolans storband och latinensemble. Så helt plötsligt spelade jag jättemycket elbas. Jag sökte även till GUBB på elbas och kom in. Så vips så” var” jag elbasist.

I och med mitt elbasspel föll det där rockbandet liksom bort. Jag började spela jazz. Jag minns att jag letade mycket bland skivorna hemma och på biblioteket för att hitta olika sorters jazz. Jag funderade mycket över vad jag gillade. Jag tyckte om att först lyssna på en skiva för att några månader senare inte alls gilla den. Eller att något som jag inte alls gillat plötsligt lät bra. Det gjorde att de skivor som fanns på biblioteket räckte väldigt länge. Några som jag dock fastnade vid var två musiker vars namn är Ornette Coleman och Charlie Haden.

Charlie Haden är den basist jag blivit mest påverkad av. Det var verkligen något nytt att höra hans sparsmakade spel. Varje ton fick en så stor mening, det kändes som att han var en del av helheten i de band han spelade i snarare än en häftig frontman. Jag kunde känna igen mig i den strävan av att spela tillsammans och smälta ihop till ett. Ornette Coleman var en stor inspiration. Jag gillade hans sätt att spela solo på och hur hans låtar var uppbyggda med väldigt sångbara teman. När jag säger sångbara menar jag att det sättet han spelar sina teman på får det att låta som en röst genom saxofonen. Det finns ingenting som låter konstlat eller tillrättalagt, synkroniserat till något maskinellt.

Jag tror också att både Ornette och Hadens komplexa enkelhet var något som taggade mina öron. Jag kände att det var nära min egen upplevelse av mitt eget spel. Allt detta hände i nian samtidigt som det var dags att välja gymnasium. Jag hade under många år varit fast besluten om att jag skulle gå på estetiska linjen i Bollnäs men under mitt sista år på högstadiet hittade jag Jazzlinjen på Vasaskolan i Gävle. Jag sökte och kom in. Det var konstigt för jag minns det inte som att det kändes stort och roligt att jag kom in. Det var bara något som hände. Så jag flyttade till Gävle. Bodde där själv och gick i skolan.

Jag träffade en baslärare för första gången. En lärare som jag tyckte mycket om och som lärde mig mycket. Även om jag fortfarande inte gjorde mina läxor. En sak jag minns att han sa var när vi pratade om att spela solo på ”standardlåtar”, hur jag kunde tänka när jag byggde fraser. Han sa att jag kunde testa mig fram och när jag ville avsluta frasen så skulle jag stanna på tersen i det ackordet som var i låten just då. Det var till stor hjälp och har nog betytt väldigt mycket för mig.

Den som spelade trummor i GUBB gick i samma skola som jag, vi spelade och pratade mycket med varandra. Jag träffade även en pianist som jag klickade med direkt. Vi hängde hela tiden i och efter skolan. Vi spelade oavbrutet och när vi inte

spelade pratade vi om musiker eller om alternativa ackordsgångar till de låtar vi spelade. Jag kunde ju inte vara med mina kompisar hela tiden, så när jag hade lite tid för mig själv åkte jag till musikbiblioteket. Det låg i konserthuset och hade mycket större utbud än vad Bollnäs bibliotek hade. De hade också fler genrer. Efter ett år började jag jobba där eftersom jag hade så bra koll på skivorna.

På sommaren mellan första och andra året på gymnasiet åkte jag på en sommarkurs för unga jazzmusiker. Där hände någonting nytt. På kursen var det väldigt uppdelat i vem som var bäst och vem som var sämst. Och jag var inte bäst i deras ögon. De första dagarna kändes det väldigt konstigt. Det kändes som att det var ett stort avstånd mellan mig och de andra på kursen. Jag fick inte kontakt med de andra på en gång. Men så hittade jag en som jag kunde vara nära. Vi märkte att vi båda gillade Ornette Coleman och började spela med varandra och prata om musik. Vi höll ihop hela kursen och ringde sen varandra när vi åkt till Gävle respektive Stockholm. Vi träffades några gånger för att spela de kommande två åren.

Under sommarkursens gång träffade jag många fler kompisar. En var en gitarrist som började på Bollnäs folkhögskola sista året jag gick på gymnasiet. Då åkte jag mycket dit för att få spela tillsammans med andra. Det ledde till att jag mötte en trummis som jag verkligen klickade med. Vi började spela mycket tillsammans.

Sedan var det dags för mig att söka folkhögskolor. Jag visste att en kompis till pianisten i Stockholm gick på en folkhögskola, så jag sökte dit och kom in. Min trumkompis från Bollnäs folkhögskola började också där. Den skolan jag började på låg rätt så långt från både Bollnäs och Gävle så jag tappade kontakten med många jag kände och spelade bara med de som var på skolan. Jag gick där i två år och det som hände musikaliskt var att jag fick väldigt mycket utrymme att hitta på olika saker själv. Det var många som ville vara med och hitta nya sätt att spela på. Jag började tänka på mitt eget spel och vad som skulle hända med det om det inte var så tillrättalagt. Vad skulle hända om jag spelade mer skitigt eller tappade kontrollen över vad jag tänkt få fram. Det visade sig vara ett uttryck jag tyckte mycket om och som fick mig att bli överraskad över mig själv samtidigt som jag blev mer uppmärksam på mina medspelare.

Sedan var det dags att söka musikhögskolor. Jag sökte först en skola i Danmark men kom inte in. Så sökte jag till Kungliga musikhögskolan i Stockholm och kom in. Jag flyttade till Stockholm och började på skolan. Jag visste inte riktigt varför jag var där. Egentligen var jag mest sugen på att spela med folk snarare än att ha lektioner på en skola. Jag tog mycket kontakt med folk jag träffade utanför skolan och spelade mycket. Jag tog ett uppehåll från skolan efter ett år för att jag ville få tid att tänka på hur jag skulle använda skolan på ett bra sätt för mig. Sedan tog jag upp studierna efter ett år och försöker nu slutföra min utbildning på Kungliga musikhögskolan i Stockholm.

Process

Kursen

Som förstudie till min examenskonsert höll jag i december en kurs för fjorton deltagare under tre dagar. I den inledande fasen träffades ledarna för projektet (Emil Skogh, med assistens av Alexander Zethson och Niklas Barnö) vid totalt tio tillfällen. Tillfällen vid vilka vi diskuterade idéer, ambitioner, innehåll och projektets genomförande. Under våra möten formulerades ett antal frågor som troligtvis inte har några svar, men som skapade riktningar och en gemensam grundsträvan för projektet. Det rådde konsensus om att vi praktiskt ville utforska frågor som till exempel:

- I vilken utsträckning kan vi, i ett relativt stort band, skapa icke-hierarkiska förutsättningar för ett skapande där allas musikaliska röst är lika mycket värd?
- Kan vi hitta till ett *görande* genom ett *varande*?
- Vad händer om vi aktivt jobbar för att tona ned betydelsen av musikernas individuella *prestationer* i skapandeprocessen?
- Vad innebär det för gruppen när vi och tar bort ”yttre” krav på prestation genom att bestämma att resultatet inte ska vara ett välrepererat framförande av komponerade musik – inför en förväntat imponerad publik?
- Hur påverkas musiker och deras kreativa förmågor av de etablerade sociala koder som kollektiva skapandeprocesser vanligen omges av? Och, vilken betydelse får dessa sociala koder i sammanhang som syftar till att vara förutsättningslösa, öppna och kreativa?
- Vad händer om processen är en del av resultatet och resultatet en del av processen?

Den gemensamma grund vi nådde under våra möten handlade om att våra roller som ledare skulle vara att iaktta, snarare än att instruera och styra, att ”lämna arenan öppen” och att utifrån de iakttagna gruppdynamiska processerna ”gripa in” och komma med förslag på fortskridande. Dialogen med varandra och med deltagarna har varit en central del av projektets genomförande.

Vi ville också undvika att ha dagordningar, med saker som till varje pris skulle genomföras. Istället gjorde vi en omfattande lista med tänkbara aktiviteter att använda om det behövdes, om vi skulle känna att det fanns behov av att ena gruppen i en tydligt gemensam aktivitet.

Det var uppenbart att vår kontakt med deltagarna skulle påverka hela projektet. Vi förstod att vårt sätt att kommunicera och presentera idéerna skulle komma att färga deltagarnas ingångar till projektet. Vi betraktade vårt första utskick till deltagarna som starten för projektet och använde i det, såväl som i resterande utskick, en ton

som inte definierade exakt vad vi skulle göra under de tre dagar (15-17e dec) då gruppen skulle träffas.

Vi valde lokalen Rökridån, som är en nyöppnad knutpunkt för musikaliska arrangemang, en plats som i vissa avseenden därför kunde betraktas som neutral. Vi hade tillsammans valt ut deltagare vi kände till men hade olika mycket erfarenhet av att jobba tillsammans med. Vi tänkte att det skulle vara folk som inte var verksamma i samma delar av Sverige och inte heller var verksamma på samma scener. Jag har valt att undanhålla deltagarnas namn då jag inte ser någon mening med att använda personerna utan är mer intresserad av vad som hände oavsett vem det handlade om.

Konserten

Jag skulle göra en konsert där jag hade en större roll som instrumentalist. Där jag antagligen skulle mötas av samma motstånd eller problem som deltagarna i kursen ställdes inför.

Jag tänkte att vi skulle spela en musik med väldigt stor frihet, så få riktlinjer som möjligt. Jag ville bli överraskad av de andras infall. Jag ville spela med musiker som inte var oroliga att ta för mycket plats och hade saker att säga. De skulle också vara lyhörda och inkluderande i sitt spel. Jag valde musiker jag kände stor trygghet med även om vi aldrig spelat tillsammans tidigare. Här hade jag ett stort försprång jämfört med deltagarna i kursen. Jag visste att alla skulle lyssna och vara öppna för vilket uttryck musiken än tog sig. Jag visste också att ingen av de andra musikerna var hindrade av sina instrument utan kunde skapa utanför instrumentets begränsningar.

Jag hade valt musiker som var väldigt bekanta med jazzmusiken även om det inte var i den världen de arbetade mest. Det skulle innebära att musiken kunde få en jazzig stämning men ändå inte behöva hamna i invanda hjulspår som en standard eller liknande. Jag ville ha en musik som skulle gå mer åt kammarmusikhållet.

Jag hade hela tiden tänkt att mitt spel skulle vara väldigt stråkbaserat och jag valde att spela med kontrabas, alt-saxofon, klarinett, tuba, alt-horn och trumpet. Dessa instrument hade jag aldrig hört spela tillsammans förr och tänkte att de skulle smälta in i varandra på ett magiskt sätt.

Eftersom jag hade en så tydlig bild av hur det kunde låta ville jag inte att vi skulle repa för mycket utan det som spelades på konserten skulle komma fram utan invanda mönster i ensemblesound.

Här kommer en kort text om de musiker jag valde:

Sarasvati Shrestha

Sarasvati spelar saxofon på min examenskonsert. Det som är så bra med Sarasvati är att hon har en helt fantastisk ton i saxofonen och har en helt villkorlös närvaro i musiken. Vi har spelat tillsammans i musikaliska projekt av olika natur där olika saker förväntats av oss. Sarasvati är en konstnär som arbetar gränsöverskridande mellan de traditionellt uppdelade konstformerna och rör sig mellan visuellt berättande, skulpturala audioverk, musikaliska installationer, prosapoesi och scenkonst. Hon arbetar ofta med utgångspunkt i den politiska kroppen med ena foten i aktivismen, andra handen på hjärtat och tredjeögat i passionen.

Anton Svanberg

Anton spelar tuba, alt-horn och trumpet på min examenskonsert. Det som är så bra med Anton är att han har en så fantastisk känsla för puls och är öppen för att ifrågasätta och omformulera allt som kommer i hans väg. För att inte tala om hans lekfullhet och känslighet. Anton Svanberg är musiker, tonsättare, konstnär och musikdramatiker från Fjärås i Hallands län. Som tubaist med komplext förhållande till sitt instrument rör han sig fritt mellan uttryck metoder och redskap. I sitt utforskande arbete likställer han element så som rörelse, form och färg med musikaliska parametrar och integrerar dessa i sitt komponerande och skapande. I hans konstnärskap angrips ämnen och frågeställningar med allvar, lekfullhet och ibland naivitet: för Anton får musik och konst gärna vara något kul.

Shida Shahabi

Shida spelar klarinett på min examenskonsert. Det som är så bra med Shida är att hon har en så stark konstnärlig närvaro vart vi än träffas. Och hennes oemotståndliga känsla för detaljer. Shida Gick ut Konsthögskolan 2013 och har sedan dess arbetat med projekt som ofta står i gränslandet mellan musik och ljudkonst. Ofta samarbetar hon med musiker, koreografer och konstnärer. Just nu jobbar hon med en normkritisk instrumentbyggerworkshop för barn och ett kompositionsprojekt vid namn "Practicing Past" som undersöker hur vi minns men också vill minnas vårt privata/kollektiva förflutna.

Utfall

Kursen

Nedan följer en kort resumé över de tre dagarna kursen pågick:

15:e december

Som vi hade förutspått aktualiserades omgående de i dessa sammanhang etablerade sociala koderna; en viss känsla av trygghet kunde förläggas till lokalens kaffemaskin; samtal påbörjades om när folk sågs sists; vilka de spelar med etcetera. Efter en stund upplöste vi (ledarna) samtalen genom att sammankalla till en ring. Vi introducerade projektet och berättade för första gången tämligen specifikt om våra idéer, detta i syfte att invagga deltagarna i ett ickepresterande sinnestillstånd. Därpå följde en ”runda” där alla fick berätta vad de ville att gruppen skulle veta om dem, där och då. Det följdes av en fråga riktad till dem själva, besvarad inåt och inte inför gruppen, som lydde: ”hur ska du kunna ha det så bra som möjligt under det här projektet?”. Det följdes av en lek som innefattade fysisk kontakt mellan dessa människor som i vissa fall var nya för varandra. Därefter ville vi se vad som hände om vi gav gruppen den enkla instruktionen att spela tillsammans.

Lunchpaus och därefter: samtal som kom att präglas av en diskussion om normer kring musikaliska impulser och om outalade riktlinjer för vad som ”får” spelas och inte spelas i vissa kontexter. Några av musikerna kände sig låsta av andras insatser, och det kommunicerades en rädsla över att inte få medhåll eller bekräftelse för sina initiativ. Genom samtalet tydliggjordes det bland annat att det finns starka förväntningar på hur ett initiativ ska besvaras, och att dessa förväntningar går att koppla till vilka musikaliska kontexter, eller idiom, musikerna vanligen rör sig inom. Därpå spelades ytterligare ett stycke, utan musikaliska instruktioner. När stycket var avslutat fanns ett stort behov i gruppen av att vila. Instrumenten kopplades bort och deltagarna låg och andades tillsammans under gott och väl en halvtimmes tid. Vi såg det som ett rimligt sätt att avsluta dagen som hade varit intensiv för alla.

16:e december

Dagen öppnades med att vi tydliggjorde för gruppen att vi som ledare, denna dag skulle ha en annan roll, och vara mer styrande över innehållet. Under förmiddagen påbörjades övningar från (den tidigare nämnda) listan, såsom:

- Uppdelade två och två, att spela solo för varandra.
- ”Musik under förflyttning”. Denna övning gick ut på att ena halvan av gruppen var redo med varsitt, (valfritt) instrument, och den andra halvan (utan instrument) parades ihop med en instrumentbärande. Sedan började personen med instrument att spela, varpå personens ”ledsagare” förflyttade musikern i rummet, ställde musikern i möjliga och omöjliga kroppsliga positioner, sammanfogade den med andra musiker, placerade den på oväntade platser i rummet, anslöt musikerns kropp till andra musikers instrument etcetera (en till synes outsinlig kreativitet och uppfinningsrikedom uppdagades).

Därefter lunch, följt av samtalsrunda om övningarna. Vi iakttog en tillfredsställelse hos deltagarna sedan de fått något att jobba med. Omedelbart uppstod också en vilja från deltagarnas sida, om att utveckla övningarna och om att *förfina* dem till presentationen dagen därpå. Det uppstod även initiativ i stil med att: "jag kan dirigera bandet själv" under avslutningsdagens "öppna hus", något ledarna sa nej till, i enlighet med projektets grundsyfte att presentera ett storslaget resultat. Det blev en energisk, närmast ivrig stämning.

Senare: vi återupptog övningarna, denna gång i en cirkel och en slags musikalisk stafett, där en musiker i taget spelade "solo", varpå nästa person i ringen tog över och fortsatte stycket. Många av musikerna spelade inte på sina så kallade huvudinstrument. Därefter instruerades deltagarna till att göra en kollektiv improvisation, som denna gång var tidsbegränsad. Vi skulle spela tio minuter, vara tysta två, sedan spela tio och sedan vara tysta två. Det blev en i våra öron och ögon intressant musik, färgad av de tidigare övningarna. Svårigheten visade sig snarast vara att respektera tystnaden: en enorm speliver bubblade i rummet. Det blev ett långt stycke som slutade med att en av ledarna subtilt och med rytmisk poesi fick avvisa deltagarna ur rummet.

17:e december

Ny dag. Sista dagen. Förväntningar om ett avslut, en final. Vi valde att börja med en gemensam vila. Den förändrade atmosfären i rummet och var en bra grund för att påbörja ett samtal om kvällen. Det florerade många idéer, som att: för den inbjudna publiken framföra versioner på vissa av övningarna som gjorts dagen innan; att inte bestämma något alls; att skapa en stämning genom att sätta upp en skylt med förhållningsregler till publiken. Det var uppenbart att det fanns en förkroppsligad oro för att närvaron av en publik skulle komma att splittra den stämning som skapats i gruppen dessa två heldagar.

Deltagarna parades därefter återigen ihop, för att spela eller prata tillsammans. Därefter ett djupgående samtal om ledarskap och om deltagarnas upplevelser av oss ledare. En återkommande upplevelse som beskrevs av deltagarna var att de sett det som positivt att vi tagit ansvar för att samla upp känslor och tankar hos gruppen, utan att ha en agenda. Samtidigt uttrycktes också önskemål om tydligare instruktioner för kvällen, vilket vi velat undvika.

Kvällen kom, inspelningskamera och mickar riggades. Gästerna började komma. Musiken började vid åtta och sista gästen gick vid tio. Musiken tonades ut och därefter hölls ett sista samtal, en runda om vad deltagarna tagit med sig från dagarna. Vissa hade mycket att säga redan där och då, för andra var det för tidigt att säga vad projektet inneburit för dem.

Konserten

Nedan följer en kort resumé över de två dagarna vi förberedde och genomförde konserten:

6:e mars

Jag hade ett långt samtal med Anton för att komma fram till vilka instrument han skulle använda. Jag visste att jag ville åt något lite likt kammarmusik och tänkte att det vore roligare med en ljusare klang än tubans. Vi kom fram till att både alt-horn och trumpet behövdes. Jag var väldigt noga med att fråga hur Anton tyckte det kändes att spela instrument som inte var hans huvudinstrument. Vi samtalade också om vad jag ville få ut av konserten och varför jag valt att spela med just honom. Det visade sig att Anton inte skulle hinna i tid till repet. Men att han skulle försöka komma senare på kvällen.

Sen mötte jag upp Shida utanför Stockholms Dramatiska Högskola för att repa med Sarasvati. Jag hade dagar innan vid flera telefonsamtal pratat med Shida om att spela tillsammans. Hur det skulle kännas för Shida att spela en konsert med så lite förberedelser. Jag var väldigt tydlig med att jag såg väldigt mycket fram emot att spela tillsammans oavsett hur resultatet blev. Att jag redan nu var nöjd med resultatet.

Alla tre, jag, Sarasvati och Shida träffades och vi berättade lite om vad som hände i varderas liv och om det var något speciellt som vi skulle tänka på i vårt möte med de andra. Det fanns ett starkt intresse för vad som skulle hända. Jag förklarade lite hur jag tänkt med konserten, att vi skulle ha lite förberedelse och att jag ville välkomna allas infall under konsertkvällen. Sen provade vi att spela tillsammans. Vi avbröt musiken. Tog en paus för att samla ihop oss. Sedan spelade vi ett till stycke. Jag önskar att det hade varit en del av konserten för min känsla var att det var en helt fulländad musik.

Sedan var Shida tvungen att gå och Anton anslöt istället till gruppen. Vi gick igenom samma procedur som innan. Då var det lite mer osäkert, för Anton och Sarasvati hade inte träffats så mycket förr och de hade bara spelat tillsammans i en väldigt stor grupp tidigare. Det kom någon som bokade det rummet vi var i så vi fick byta rum. Vi hittade ett rum på SDTH som var fyllt med elgitarrer och elbasar och trummor. Ingen av oss ville längre spela de instrument vi tagit med. Detta var väldigt bra för vår gruppdynamik. Vi kunde mötas i en rockmusik som fick mig att tänka tillbaka på hur det var när jag var liten och spelade med det rockbandet jag nämnde tidigare. Det fick mig att bli väldigt trygg. Det verkade som att det gav samma effekt till Anton och Sarasvati för vi spelade oavbrutet i flera timmar.

7:e mars

Jag åkte till lokalen. Jag hade tagit med mig mat som vi åt tillsammans som uppvärmning innan konserten. Alla i gruppen hade haft en lång dag med mycket händelser. Jag kunde fokusera på att vi snart skulle spela. Jag hade en väldigt stark känsla av att jag inte ville spela alls. Att det jag skulle behöva, var att sitta i en soffa och bli klappad på ryggen.

Vissa satt och pratade i köket och andra fixade med inspelningsmaterial i konsertlokalen. Vi byggde scenen gemensamt med ljus och möbler. Det ledde

också till att vi blev mer sammanhållna. Sedan väntade vi på att det skulle bli dags att spela. Publiken kom. Gruppen blev splittrad igen. Men vi samlade ihop oss tillslut och började spela.

Efter första set hade vi bandträff. Alla är överens om att vi inte kände oss bekväma och därför höll tillbaka mycket. Vi var rädda att sticka ut. Vi gjorde det klart för oss alla att ingen hade något emot om någon spelade mer intensivt eller ljudstarkt. När nästa set startade presenterades första låten med titeln ”Welcome, here we are and we are loud” bara för att påminna alla i bandet om vad vi sagt tidigare. Det gjorde stor skillnad på musiken och andra set blev musik med mer kontakt och större spektra av musikaliska initiativ.

Efter konserten hade även publiken blivit lite lugnare och ville inte gå därifrån utan vara kvar och hänga och vila. Det kändes som att ingen ville släppa taget om den fina stämning som byggts upp.

Jag är i det stora hela nöjd med hur konserten blev. Inget blev som jag tänkt men nu i efterhand så tycker jag det är musik med stort innehåll och varje del är relevant. Jag upplevde att alla kände sig lugna med att ta och ge plats under improvisationerna. Jag är också väldigt nöjd över hur musiken liksom andades utan en fast puls. Ibland blev det helt tyst ett längre tag och ibland var det mycket. Jag upplevde det som att alla hade en attityd av ett varande snarare än ett görande. Jag tror det berodde på hur tydlig jag var i början med att jag var nöjd redan innan vi hade spelat. Att jag bara ville att vi skulle samlas och göra detta tillsammans oavsett hur det lät.

Intervju

Efter konserten intervjuade jag Anton Svanberg om hur det hade känts att vara med i den här ensemblen. För mig var det väldigt spännande att höra hur det var för en som inte hade samma roll, eftersom Anton inte skulle göra sin examenskonsert och inte hade satt ihop hela bandet. Det är också alltid spännande att höra hur en person formulerar sig. Det öppnar för omvärderande av sina egna tankar. Här kommer ett utdrag ur intervjun. Anton är markerad som A och jag är markerad som E.

E: Vad hade du för förväntningar på konserten?

A: Jag trodde det skulle bli väldigt roligt och väldigt öppet och jag förväntade mig ett ärligt okonstlat rum för diskussion, också ett bra lyssnande. Koncentrerat och konstruktivt lyssnande.

E: Påverkades du på något sätt av att det var en examenskonsert?

A: Nej. Det var många andra saker som var nytt och speciellt med konserten som var mycket mer intressant och relevant än det faktum att det var en examenskonsert.

E: I den gruppen vi var upplevde du att du hade möjlighet att göra precis vad som föll dig in? Och att de andra även gjorde det?

A: Det där med hierarki vet jag inte om det fanns. Det beror på definitionen av hierarki. Däremot kände jag att det fanns en gemensam strävan att motverka hierarki. Jag tycker det också fanns en tydlig men outtalad bild av vad en hierarki kunde vara och att vi ville undvika något sådant. Ur ett konstnärligt perspektiv tycker jag att det fanns utrymme för allt. Så är det klart att det fanns sociala ramar som sätter sig i ett rum men de sätts mer i vad vi kommer överens om.

E: Ge exempel.

A: Vi hade ett ingående och ärligt samtal om vad som var viktigt för oss i vårt skapande och i relation till varandra. Men eftersom det var första gången vi spelade med varandra som kvartett så var vi ibland på gränsen där vi inte kände en social trygghet att prata om vissa ämnen, vilket är fullt förståeligt. Och det är inget eftersträvansvärt att jobba bort från utan bara vara medveten om och synliggöra för sig själv. Det var en känsla av att ingen var begränsad av den roll som instrumenten vanligtvis har. Det var ingen som letade efter dem för att sedan ha dem. Det var irrelevant.

E: Kände du dig delaktig i musiken oavsett vad du gjorde och varför?

A: Både spelandet och vilandet kändes som väldigt aktiverade lägen. Att ta ner instrumentet var samma delaktighet som att spela.

E: Vad var det som fick dig att plocka upp instrumentet igen?

A: Båda var en del av samma handling. Lite som att man, i fotboll, inte tänker att man INTE spelar fotboll när man inte har bollen. Du är ju lika delaktig i spelet även om du inte råkar ha den vid dina fötter vid tillfället.

E: Men då upplevde du att någon passade dig bollen och att det var då du fick impulsen att ta upp instrumentet?

A: Ja, eller också att det fanns en yta som var fri. Att jag gjorde mig synlig. Passa mig... eller att bollen kom i min väg, eller att jag fick bollen av någon annan. Också en väldig glädje i spelet och situationen. Nu när jag ändå är här är det klart jag vill ha bollen. Det är klart jag passar vidare när jag har bolen. Att jag vill spela nu när vi samlats. Jag kan ju springa runt själv med bollen och ha den hela tiden men det är inte alls lika kul. Jag vill ta till vara på tillfället och samhanget. Göra det så medvetet som möjligt och njuta av att ha det roligt.

E: Var det en outtalad överenskommelse med de andra?

A: Ja det var det men det är inte ofta så bara för att man spelar tillsammans. Slående ofta är det just inte det. Men just här kändes det så.

E: Vad berodde det på?

A: Det berodde nog på vår ingång till hur vi samtalade innan vi började spela och vi var ärliga med var vi kände och vad vi vill när vi möttes. Och även om vi skojade och lekte så vågade vi vara ärliga.

E: Hur kändes det att spela en musik utan krav?

A: Bra, det var inte en ny känsla. Det var det jag förväntade mig. Inget som jag reflekterade över. Det är en skön känsla.

Svar och reflektion

Här kommer svar och reflektioner till mina frågeställningar. Det är alltså min personliga uppfattning om dessa frågor och de har absolut påverkat hur jag jobbat med mitt examensprojekt. Jag tänker ta med mig dessa frågor framöver till varje projekt jag startar.

Hur är det för mig att leda ett projekt?

Jag tycker att jag är en bra ledare, men jag tycker det är problematiskt att hantera andra människors rädslor. När sådana känslor uppstår stannar jag hellre upp och tar itu med dem snarare än att undvika dem och gå vidare. Till exempel tycker jag inte om att sätta upp en massa regler bara för att en person ska känna sig trygg. Jag vill hellre jobba med den rädslan så personen ifråga kan känna sig trygg i gruppen även när den inte har kontroll.

Jag tycker inte det är någon bra ide att försöka förutse problem. Jag vill hellre ha så bra fokus som möjligt, så jag kan lösa problemen när de uppstår genom de förutsättningar som finns vid det specifika tillfället. För mig är det alltså svårt att styra ett projekt med personer som är väldigt styrda av struktur. Jag kan drabbas av olustkänslor i idéstadiet av framtida projekt då jag är rädd för att de inblandade personerna kommer behöva en fast struktur för att känna sig trygga. Att de ska vilja komma till ett dukat bord och bara göra sin grej. Därför stoppar ofta känslan av att mina intuitioner inte skulle vara tillräckliga, mig från att styra projekt. Jag tänker att om jag bygger upp projektet utifrån som jag vill ha det, så kommer ingen att vilja vara med. För att komma runt den här problematiken försöker jag tänka tillbaka på tidigare situationer i mitt liv då jag fått min vilja igenom och ändå känt mig trygg.

Att styra projekt blir ofta väldigt ensamt. Som ledare vill jag att alla ska känna sig delaktiga. Mina idéer bygger inte på att jag ska få fram min konstnärliga vision utan att jag ska få möjlighet att blanda den med andras.

Hur har jag blivit bemött av ledare tidigare?

Jag har många gånger varit med om att en ledare separerar sig från gruppen. Utgångspunkten då har varit att visa sin ”överlägsenhet” gentemot andra. Med ett sådant ledarskap leds gruppen ofta som om den bestod av marionettdockor. Detta är inte ett speciellt effektivt ledarskap, det skapar bara en distans och nedvärdering. Det är inte så konstigt att det finns mycket förvirring kring ledarskap då många mötts av liknande erfarenheter i sina liv.

En bra ledare är en som kan ta ansvar för sina egna förvirringar och få en grupp att känna sig tillräcklig. Att visa att deras tänkande behövs. Att vara ledare bara för att utöva sin makt utifrån sitt eget tänkande är inte bra ledarskap. Jag träffar också många ledare som tror att alla lär sig på samma sätt. Att de har hittat den lösning som är ultimat för allas inläring. Jag möter också ledare som inte förstår att vi lär oss saker i olika ordning. Något som också provocerar mig är ledare som glömmer bort hur deras egen utvecklingsprocess har sett ut. De utgår från den kunskap de besitter idag utan att uppmärksamma det arbete som utförts tidigare i deras liv. Det blir missvisande då de andra inte får samma möjlighet att utvecklas på lika villkor.

Hur möts vi i grupp?

Kursdagarna i december har fungerat som en lins varigenom jag kunnat iaktta gruppdynamiska processer. Till exempel såg jag hur osäkerhet tar sig uttryck i grupper. Framför allt hos kursdeltagarna eftersom vi hade mer tid ihop (till exempel genom tillfällig avsaknad av tydliga ”arbetsuppgifter”). Detta skapade självkritik hos somliga, och denna självmedvetenhet hör till det som kom att påverka stämningen i gruppen. Något som fick mig att reflektera över den sårbarhet som kan väckas hos musiker i skapande grupprocesser – och som ibland kan göra det svårare att betrakta helheten, gruppen och musiken. Prestationen och de egna insatserna hamnar lätt i fokus. Det handlar, annorlunda uttryckt, om en osäkerhet som ger upphov till en isolering bland individerna i gruppen, en isolering som skapar en mängd olika beteenden: att ta mer plats, att krympa sig själv, att ta mindre plats. Dessa beteenden bidrar till att försvåra kollektivt samskapande. Det som kan hjälpa är att träffas många gånger först utan att spela i en grupp så de relationer vi har inte bygger på det vi spelar. För det var väldigt tydligt att så fort vi gjorde någon lek eller bara lagade mat tillsammans fanns ett helt annat lugn i gruppen. Jag kan själv uppleva det är mycket lättare att sjunga en sång eller spela lite bas när jag träffar människor som jag har en helt annan koppling till än musik. Då är det inte ens musikalitet som representerar en och då är det lättare att ha fokusera på ett varande.

Hur kan jag vara en bra ledare?

För att vara en bra ledare måste jag börja med att tänka på mig själv. Hur fungerar jag i grupp? Vad behöver jag vara säker på med mig själv? Jag måste bland annat vara säker på att de som är med i gruppen vill vara med. Så om någon skulle komma sent eller inte svara på ett mejl så behöver jag inte känna mig dålig utan bara fortsätta ta kontakt. Jag måste vara beredd på att anpassa och omforma allt jag förberett. Det kan både vara ett material som ska läras ut på ett annat sätt. Eller att jag måste omformulera själva materialet. Jag måste vara beredd på att bli ifrågasatt. Det är också mitt ansvar att ta kontakt med de i gruppen som jag tycker betar sig konstigt. Som kanske inte svarar på mejl. Då måste jag fråga varför det är så. Kanske det finns en anledning. Aldrig dra förhastade slutsatser. Jag måste också vara tydlig med vad som händer i mig. Säga till om jag blir stressad. Genom att ha en vid bild av vad gruppen behöver för att fungera. Jag måste tillgodose så många olika behov som möjligt i gruppen.

Vad har jag lärt mig?

I detta examensarbete har jag verkligen utmanat mig själv. Jag har varit ledare för en stor grupp människor, vissa som jag aldrig har träffat förr. Med dem har jag delat min högst personliga bild av samspel och kreativitet. Jag har lett dem genom utmanande uppgifter där alla behövt kliva ur sitt bekväma område. Då var det jag som skulle vara den trygga länken.

Jag har också lärt mig att organisera en kurs för fjorton personer från hela Sverige. Jag har lärt mig att i stunder av panik inte stänga av och låtsas som ingenting utan faktiskt visa min förvirring och då lättare kunna hantera situationen med de andra i gruppen.

Musikaliskt har jag lärt mig hur viktigt det är att ta in de andra jag spelar med. Har jag fokus på personen/personerna jag spelar med kan jag göra precis vad som helst på mitt instrument tillsammans med dem. Då kan jag spela musik som jag aldrig hört talas om förr. Bara för att mitt fokus ligger helt i samspelets händer. Det är ju så; att om vi fortsätter att spela när vi börjat, så kommer musiken alltid att sitta ihop. Som basist kan det till exempel vara viktigare att jag visar att jag hör var de andra spelar, snarare än att visa var groovet är, eller var i formen jag är. Till exempel om jag spelar en typisk jazzlåt med bestämda ackord och den som spelar solo inte följer gängse normer för den låten. Då är det bättre att följa solospelaren än att understryka att den har fel. Det är viktigt att visa att jag är här för att spela med de som jag spelar med. Att jag tar vårt musicerande på allvar. Då blir det en musik som för samman människor. En musik där flera röster blir hörda och kanske till och med en musik som inte funnits förr.

För mig känns det som att detta projekt är en bra språngbräda ut i ett liv utanför skolors regi. Jag vill ha stora och små projekt där de jag spelar med går in i gruppen med hundra procent. Jag trivs också bra med att ta ansvar även om jag inte vill vara den som styr i allt. Det passar bättre för mig att vara involverad i projekt än att bara komma och spela min basstämma och sen åka därifrån. Jag är verkligen glad att jag lyckats skapa så många fina möten under mitt examensarbete.

Sammanfattning

Uppenbarligen har jag tänkt mycket på hur det är att vara i en ensemblesituation och vad som kan uppstå i en sådan. En sak jag tycker en ledare ska vara säker på, är vad den vill få ut av ensemblen. Den ska vara tydlig med var den har förväntningar på ensemblen och ta sig tid att fråga vad de andra har för förväntningar och önskemål gentemot ledaren.

Jag tror att det är brist på kommunikation som är ett av dagens stora problem i musikervärlden. Människan är en känslig varelse med behov av närhet och tydlighet. Allt detta ingår i vår musikalitet oavsett hur vår musik låter. Jag upplever att mycket av det vi får lära oss om skapande och om hur vi ska anpassa oss till marknaden inte bejakar dessa frågor. Detta är alltså ingenting som ska lösas för att sen gå vidare. Det ska alltid bejakas. Bli en del av vårt musicerande. Först då tror jag vi kan övervinna det konstnärligförtryck vi lever i och är en del av. Detta förtryck är utformat så att vi ska få det svårare att komma nära varandra och få en tro på att det inte skulle finnas tillräckligt med plats för allas musik. Att det bara var vissa personers konst som fick plats. Som var tillräckligt ”bra”.

Det finns inga rätta svar eller färdiga lösningar som det bara är att sätta sig in i. Människan är mer komplex än så.